

فرهنگ جامع موسیقی ایرانی

با ویراست جدید، افزوده‌ها و تجدید نظر کلی
پژوهش و نگارش: بهروز وجدانی

(جلد اول)

سرشناسه	: وجدانی، بهروز، ۱۳۲۸ -
عنوان و پدیدآور	: فرهنگ جامع موسیقی ایرانی (جلد اول) / پژوهش و نگارش بهروز وجدانی.
مشخصات نشر	: تهران: نشر دایره، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ج. ۲: مصور
شابک	: (ج. ۱) : 978-600-5722-60-4
	: (ج. ۲) : 978-600-5722-61-1
شابک دوره	: (جلد ۱ و ۲) : 978-600-5722-62-8
وضعیت فهرست نویسی : فیبا	
یادداشت	: چاپ قبلی: گندمان و دایره، ۱۳۸۶
موضوع	: موسیقی ایرانی - - دایره المعارف‌ها و واژه‌نامه‌ها.
موضوع	: موسیقی دانان ایرانی - - سرگذشتنامه.
رده‌بندی کنگره	: ML ۱۰۱
رده‌بندی دیویی	: ۷۸۹/۰۳
شماره کتابخانه ملی	: ۷۴۴۵۸۸۴

نام کتاب	: فرهنگ جامع موسیقی ایرانی (جلد اول)
پژوهش و نگارش	: بهروز وجدانی
ناشر	: دایره
چاپ نخست	: زمستان ۱۴۰۰
شمارگان	: ۷۵۰ جلد
حروفچینی	: گروه انتشارات دایره
لینوگرافی	: فیلم‌گرافیک
چاپ	: میران
صحافی	: نوری
شابک جلد اول	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۲۲-۶۰-۴
شابک دوره	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۲۲-۶۲-۸

نشر دایره: تهران، خیابان ولیعصر، ایستگاه توانیر، کوچه پله هفتم، پلاک ۱

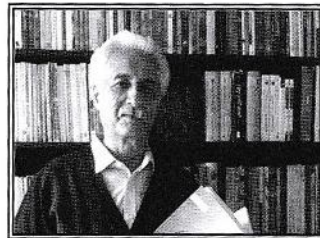
تلفن: ۸۸۸۷۹۲۴۰ و ۰۹۱۲۱۲۲۱۴۴۲

صندوق پستی ۳۹۶-۱۵۷۴۵

www.dayerehgroup.com

در اینستاگرام نیز همراه ما باشید: nashredayereh

درباره مؤلف:

بهروز وجدانی: پژوهشگر و مترجم حوزه مردم‌شناسی و موسیقی

متولد: ۱۳۲۸/۱۲/۱۹، بیرجند، خراسان

کارشناسی ارشد سیستم‌های مدیریت، دانشگاه نورتروپ، لوس‌آنجلس، آمریکا،
۱۳۵۸

سوابق کاری:

پژوهشگر مردم‌شناسی، مدیر روابط فرهنگی و امور بین‌الملل در سازمان میراث فرهنگی،
عضو هیأت علمی پژوهشی و مدیر گروه مردم‌شناسی اجتماعی در پژوهشکده
مردم‌شناسی سازمان فوق.

سوابق علمی، تألیفات و ترجمه کتاب‌های زیر:

- ۱- فرهنگ تفسیری موسیقی (ترجمه و گردآوری، ۱۳۷۱، ۱۳۷۷، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱)
- ۲- موسیقی و ساز در سرزمین‌های اسلامی (ترجمه ۱۳۷۲)
- ۳- فرهنگ موسیقی ایرانی (پژوهش و نگارش ۱۳۷۶)
- ۴- خودآموز موسیقی (ترجمه، ۱۳۷۹، ۱۳۸۵، ۱۳۹۸)
- ۵- حضرت علی(ع) در نغمه‌های عامیانه ایران (پژوهش و نگارش، ۱۳۸۰، ۱۳۸۸)
- ۶- فرهنگ جامع موسیقی ایرانی (پژوهش و نگارش در ۲ جلد، ۱۳۸۶) برنده کتاب
فصل بهار ۱۳۸۶
- ۷- سازشناسی موسیقی ایران (پژوهش و نگارش، مشترک با دکتر محمد سریر، ۱۳۸۷،
۱۳۹۸)
- ۸- عناصر مشترک هویت ملی ایرانیان (تألیف، ۱۳۸۷)
- ۹- موسیقی ایرانی و هویت (تألیف، ۱۳۹۳، ۱۳۹۵)

۸ / فرهنگ جامع موسیقی ایرانی

- ۱۰- موسیقی و مالکیت فکری (تألیف، ۱۳۹۷)
- ۱۱- موسیقی مقامی و بومی نواحی خراسان (پژوهش و نگارش مشترک با مجتبی قیطاقی، ۱۳۹۷)
- پژوهش و نگارش حدود ۷۰ مقاله علمی و تخصصی در حوزه‌های مردم‌شناسی و موسیقی (اکثر آنها چاپ و منتشر شده‌اند)
- شرکت و سخنرانی در چند سمینار ملی و به عنوان نماینده ایران در چند اجلاس بین‌المللی یونسکو که در کشورهای (ژاپن، هند، فرانسه) برگزار شد و نماینده علمی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در یازده اجلاس مشورتی در سازمان جهانی مالکیت فکری (ژنو، سوئیس)
- عضویت در چند سازمان و مجمع ملی و بین‌المللی مردم‌شناسی و موسیقی
- دارنده چند لوح سپاس، تقدیرنامه، و جایزه ملی و بین‌المللی در حوزه‌های مردم‌شناسی و موسیقی
- مدرس موسیقی و استاد راهنما در مرکز آموزش عالی میراث فرهنگی
- پژوهشگر، تدوینگر و مسئول پرونده‌های زیر که در فهرست میراث فرهنگی ناملموس یونسکو به ثبت جهانی رسیده‌اند:
 - ۱- موسیقی بخشی‌های خراسان، ثبت شده در سال ۲۰۱۰ میلادی
 - ۲- مهارت‌های سنتی ساختن و نواختن دوتار، ثبت شده در سال ۲۰۱۹ میلادی
- عضویت در یک گروه پژوهشی در خانه موسیقی ایران که پرونده‌های زیر را تهیه و برای ثبت در فهرست میراث فرهنگی ناملموس یونسکو به سازمان میراث فرهنگی کشور تحویل داده‌اند:
 - ۱- ردیف‌های موسیقی ایرانی، ثبت شده در سال ۲۰۰۹ میلادی
 - ۲- مهارت‌ها و فنون سنتی ساختن و نواختن کمانچه، ثبت شده در سال ۲۰۱۷
- همکاری علمی و فرهنگی با چند وزارت‌خانه، پژوهشگاه، ارگان، سازمان، مؤسسه و نهاد دولتی و غیردولتی کشور مرتبط با امور پژوهشی و اجرایی مردم‌شناسی و موسیقی.

آبزیم، آبزین

(âbzim, âbzin)

«به معنی جایگاه کلیدها در سر بربط است. آبزیم به معنی نرده چوبی شبکه‌دار کنار پلکان است و به واسطه شباهت جایگاه کلیدها در سازهای تاردار به آن نرده، آن جایگاه را نیز آبزیم یا آبزین خوانده‌اند.» شوشتری، امام، ایران گهواره دانش و هنر.

آبشوری (آبجوری)، علی (۱۳۸۹-۱۳۱۰)

(âbšuri, ali)

علی‌خان آبشوری از افراد ایل کرد ایزانلو ساکن روستای آبشور (آبچور) شهرستان بجنورد است که در منطقه زادگاهش به نام «علی‌خان یزدانی» نیز شهرت دارد. او از نوازندگان سرشناس ساز بادی قشمه در شمال خراسان بود که در بیشتر اعیاد، جشن‌ها و عروسی‌های بزرگ منطقه شرکت می‌کرد. نامبرده به تمام نغمه‌های قشمه زادگاهش آگاهی داشت و با قشمه آنها را می‌نواخت. نوای ساز او ویژه خودش بود، چرا که بزرگتر از سایر قشمه‌های رایج در منطقه بود. ساز او دارای هفت سوراخ برای انگشت‌گذاری بود که به ابتکار خودش در قمیش سر ساز تغییراتی داده بود تا صدای سازش مؤثرتر و دلنشین‌تر باشد.

در جشنواره سراسری نی‌نوازان (۱۳۷۰) در کنار دوست دیرینه‌اش حسن بیی (نوازنده دایره)، در جشنواره هفت اورنگ (۱۳۷۱) و جشنواره موسیقی حماسی (۱۳۷۶) شرکت داشت و مورد تحسین تمام شنوندگان جشنواره قرار گرفت. از نوازندگی او آثاری به جای مانده است که در ردیف بهترین نغمات قشمه شمال خراسان می‌باشد. علی آبشوری شاگردان زیادی تربیت کرده که برجسته‌ترین آنها «فرهاد باغچقی» است.

آخلکندو (âxlakandu)

یکی از آلات موسیقی ضربی باستانی ایران است که پس از طی قرون متمادی امروزه به صورت «جغ جغه» یا «جغ جغک» به دست اطفال افتاده و هم اکنون در ارکسترهای جاز به نام «ماراکاس» برای حفظ وزن مورد استفاده قرار می‌گیرد. شکل ابتدایی آخلکندو عبارت است از یک مجموعه که درون آن سنگ ریزه می‌ریخته‌اند و به هنگام پایکوبی آن را به حرکت در می‌آوردند. «شهمیری، امین - صداشناسی موسیقی».

آخوند ملاعلی محمد (âxond mollâ-ali-mohammad)

یکی از ریاضی‌دان‌های معروف دوره ناصرالدین شاه قاجار است که در موسیقی نظری خیلی استاد است ولی هیچ یک از ادوات موسیقی را نمی‌نوازد. «گوینو، کنت دو - سه سال در ایران».

آذربایجانی (âzarbâyejâni)

یکی از گوشه‌های دستگاه شور و ماهور است. «برکشلی، مهدی - گام‌ها و دستگاه‌های موسیقی ایرانی». آذربایجانی نام شعبه‌ای است از بیات شیراز و بیات اصفهان در موسیقی مقامی آذربایجان.

انگاره آذربایجانی

آدرسینا، مهدی (âzar-sinâ, mehdi)

مهدی آدرسینا در سال ۱۳۲۵ در زنجان بدنیا آمد. او از فارغ التحصیلان رشته موسیقی دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران است. آدرسینا در نوازندگی کمانچه جزو شاگردان علی‌اصغر بهاری می‌باشد. علاوه بر نواختن کمانچه آثاری نیز ساخته که با صدای خوانندگان مختلف خوانده شده‌اند. تعدادی ضبط‌های خصوصی با صدای نورالدین رضوی سروستانی، تار غلامحسین بیگچه‌خانی و دف

حرف «آ» / ۱۹

محمود فرنام نیز از او باقی است. کتاب «شیوه کمانچه کشی» او که در سال ۱۳۷۱ توسط انتشارات سروش چاپ شده است از آثار قابل استفاده در زمینه کمانچه و کمانچه کشی بشمار می آید. او برخی از آثار استادش علی اصغر بهاری را در این کتاب و کتاب دیگری با عنوان «آثاری از استاد بهاری» در سال ۱۳۷۳ نت نویسی کرده است. کتاب «موسیقی سنتی ایران، ردیف میرزا عبدالله - برومند» انتشارات سروش، ۱۳۷۹ از دیگر آثار راهگشای او برای نوازندگان کمانچه است.

این هنرمند در جشنواره آوینیون، فرانسه در ۱۳۷۰ همراه با دیگر هنرمندان موسیقی سنتی و محلی ایران شرکت داشته است.

مهدی آذر سینا در هجدهمین جشنواره بین المللی موسیقی فجر (۱۳۸۱) به عنوان برگزیده جشنواره لوح تقدیر و جایزه دریافت کرد.

آرامش جان، آرامش جهان،
آرامش جهان
 (ârâmeš-e jân, ârâmeš-e jahân,
 râmeš-e jahân)
 «بیست و سومین لحن از الحان باربدی است.» فرهنگ معین.

آرایش جهان، آرایش خورشید
 (ârâyeš-e jahân, ârâyeš-
 e-xoršid)
 «هفدهمین لحن از الحان باربدی. بعضی آن را آرایش خورشید یاد کرده اند.» فرهنگ معین.
 آرایش خورشید در فرهنگ برهان قاطع به عنوان لحن اول از سی لحن باربد ثبت شده است. شاهد از نظامی:
 چو زد ز آرایش خورشید راهی در آرایش بُدی خورشید ماهی

آرزو
 (ârezu)
 «یکی از زنان چنگ نواز زمان بهرام گور که با چنگ زنی و میهمان نوازی از بهرام دل برد و در حلقه زنان حرمسرای وی جای گرفت. نام او در شاهنامه فردوسی آمده است.» جنیدی، فریدون - زمینه شناخت موسیقی ایرانی.

آرزومانیان، آندره (۱۳۳۳-۱۳۸۹)
 (ârzumâneyân, ândre)
 آندره آرزومانیان که در بین اهالی موسیقی با نام مستعار «آندره آرزومانیان»

۲۰ / فرهنگ جامع موسیقی ایرانی

شهرت پیدا کرده در سال ۱۳۳۳ در تهران به دنیا آمد. تحصیلاتش دیپلم و با نوازندگی پیانو، تنظیم آهنگ‌های موسیقی، آهنگسازی و ساختن موسیقی متن فیلم‌های سینمایی نیز آشنایی دارد. نامبرده فعالیت‌های هنری خود را از سال ۱۳۵۶ با نوازندگی پیانو شروع کرد و در موسیقی فیلم‌های زیادی از جمله «از کرخه تا راین» از ساخته‌های مجید انتظامی، «بوی پیراهن یوسف، آژانس شیشه‌ای، آخرین پرواز، زن امروز، سام و نرگس، من ترانه پانزده سال دارم و ...» پیانو نواخته است. نامبرده در کار رهبری ارکسترهای موسیقی پاپ و تدریس موسیقی نیز فعالیت داشته است. با آهنگسازان معروف موسیقی پاپ از جمله «بابک بیات» و «فریبرز لاچینی» نیز همکاری داشته است. تکنوازی پیانوی قطعه «رؤیای دیگر» از ساخته‌های محمد سریر نیز از دیگر فعالیت‌های این هنرمند است. آرزومانیان در یازدهم خرداد سال ۱۳۸۹ در اثر بیماری سرطان مغز، در تهران از دنیا رفت.

(âršâk-xân)

آرشاک خان

آرشاک خان از نوازندگان تار دوره مظفرالدین شاه قاجار است که همراه با یکی از خوانندگان زن به نام «زری» در زمان قبل از مشروطیت تصنیف‌هایی را از عارف قزوینی اجرا کرده است. این دو نفر تصنیف‌های دیگری نیز از عارف خوانده‌اند و صفحات موسیقی آنها باقی است.

ساسان سپنتا نام این تصنیف‌ها را به ترتیب زیر نام برده است:

- هنگام می و فصل گل و گشت (آواز دشتی)
- از خون جوانان وطن لاله دمیده (آواز دشتی)
- دل هوس سبزه و صحرا ندارد میل به گل گشت و تماشا ندارد (ابوعطا)

(ârše)

آرشه

واژه‌ای فرانسوی که در ایران به جای «کمان» متداول شده است. آرشه شامل یک قطعه چوب باریک است که دو سر آن را موی اسب کشیده‌اند. کشیدن تارهای مویی آرشه روی سیم‌های ساز تولید صدا می‌کند. برخی از سازهای غربی مثل ویولن، ویولن سل و کنترباس و معدودی از سازهای ایرانی مثل کمانچه و غیچک را با آرشه یا کمان می‌نوازند.

حرف «آ» / ۲۱

آرشه چپ (ārše-ye-čap)

کشیدن آرشه از پایین به بالا روی سیم‌های سازهای زهی مثل ویولن (از راست به چپ آرشه را حرکت می‌دهند) «آرشه چپ را با علامت ۷ نشان می‌دهند. یعنی نوک آرشه را روی سیم می‌گذاریم و دست ما آنقدر به طرف چپ حرکت می‌کند تا آرشه تمام شود.» خالقی، روح‌الله - نظری به موسیقی، جلد اول.

آرشه راست (ārše-ye-râst)

کشیدن آرشه از بالا به پایین یا از چپ به راست. «آرشه راست را با علامت ۸ نشان می‌دهند و در این موقع از ته آرشه (پاشنه آرشه) شروع کرده به نوک آن ختم می‌کنیم.» خالقی، روح‌الله - نظری به موسیقی، جلد اول.

آرشه کشی (ārše-keši)

کشیدن آرشه بر روی سیم‌های سازهای زهی را گویند.

آرشه گذاری (ārše-gozâri)

اصطلاحی متداول در نواختن سازهای زهی آرشه‌ای که جهت کشیدن آرشه را روی سیم‌ها تعیین می‌کند. آرشه گذاری را با علامت ۷ برای آرشه چپ و ۸ برای آرشه راست نشان می‌دهند.

آریانپور، امیر اشرف (âreyân-pur, amir-ašraf)

امیر اشرف آریانپور در تاریخ ۱۳۰۷/۴/۱ در کاشان به دنیا آمد. ضمن تحصیل در هنرستان موسیقی در رشته ادبیات فارسی در دانشگاه تهران نیز ثبت نام کرد. در مهرماه ۱۳۳۷ به اداره هنرهای زیبا منتقل گردید و ضمن سردبیری «مجله موسیقی» در انجمن فیلارمونیک تهران و انجمن هنری جوانان به معاونت و مدیریت هنری تالار رودکی انتخاب شد. نامبرده مقالات بسیاری در مجله موسیقی و مجله موزیک نوشت که در زمان خود از اهمیت بالایی علمی برخوردار بود و خوانندگان بسیاری داشت. در اواخر سال ۱۳۳۹ برای ادامه تحصیل به وین رفت و موفق به اخذ مدرک دکترای موزیکولوژی از دانشگاه وین اطریش شد. آریانپور دارای مقاله‌ها و سخنرانی‌های بسیار در حوزه‌های مختلف موسیقی است. علاوه بر فعالیت‌های اجرایی و پژوهشی

نشر دایره

COMPREHENSIVE CULTURE OF IRANIAN MUSIC

فرهنگ جامع موسیقی ایرانی نخستین بار در سال ۱۳۷۶ توسط سازمان میراث فرهنگی کشور در یک جلد و سپس برای بار دوم توسط نشر گندمان و با همکاری نشر دایره در سال ۱۳۸۶ به صورت دو جلدی منتشر گردید و این اثر در اولین دوره کتاب فصل جمهوری اسلامی ایران در پاییز ۱۳۸۶ به عنوان کتاب برگزیده انتخاب و مولف آن نیز مورد تقدیر قرار گرفت.

مجموعه‌ای که هم اکنون پیش روی شماست با تجدید نظر کلی، ویرایست و افزوده‌های جدید بالغ بر ۴۰۰ صفحه و بروز رسانی مطالب پیشین (سال ۱۳۸۶) در دو جلد توسط نشر دایره چاپ و به دوستاناران و علاقه‌مندان موسیقی ایرانی تقدیم می‌گردد.

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۲۲-۶۲-۸
ISBN Vole: 978-600-5722-62-8

9 786005 722604

دوره دو جلدی ۴۵۰,۰۰۰ تومان

تهران - صندوق پستی: ۱۵۷۴۵-۳۹۶

www.dayerehgroup.com

@nashredayereh

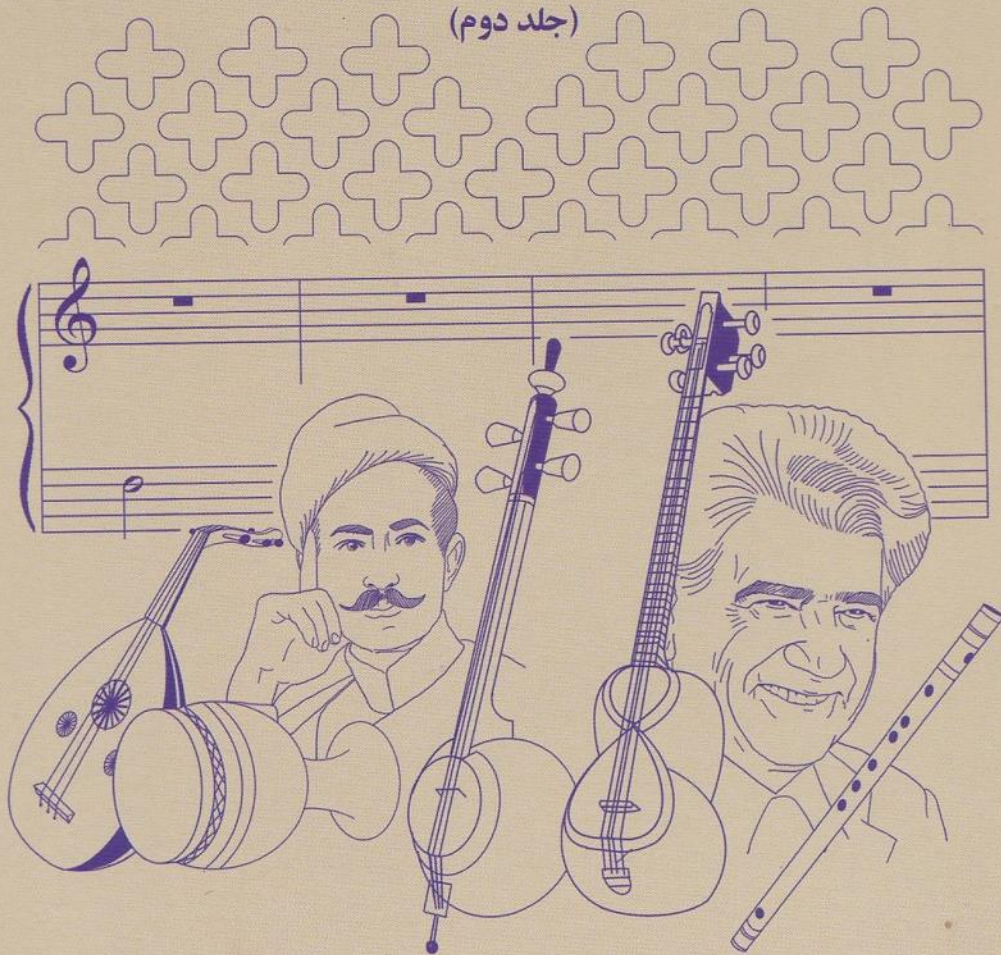

مرکز موسیقی بتهوون شیراز

فرهنگ جامع موسیقی ایرانی

با ویراست جدید، افزوده‌ها و تجدید نظر کلی
پژوهش و نگارش: بهروز وجدانی

(جلد دوم)

سرشناسه	: وجدانی، بهروز، ۱۳۲۸-
عنوان و پدیدآور	: فرهنگ جامع موسیقی ایرانی (جلد دوم) / پژوهش و نگارش بهروز وجدانی.
مشخصات نشر	: تهران: نشر دایره، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ج۲: مصور
شابک	: (ج. ۱) : 978-600-5722-60-4 (ج. ۲) : 978-600-5722-61-1
شابک دوره	: (جلد ۱ و ۲) : 978-600-5722-62-8
وضعیت فهرست نویسی : فیبا	
یادداشت	: چاپ قبلی: گندمان- دایره، ۱۳۸۶
موضوع	: موسیقی ایرانی - - دایره المعارف ها و واژه نامه ها.
موضوع	: موسیقی دانان ایرانی - - سرگذشتنامه.
رده بندی کنگره	: ML ۱۰۱
رده بندی دیویی	: ۷۸۹/۰۳
شماره کتابخانه ملی	: ۷۴۴۵۸۱۴

نام کتاب	: فرهنگ جامع موسیقی ایرانی (جلد دوم)
پژوهش و نگارش	: بهروز وجدانی
ناشر	: دایره
چاپ نخست	: زمستان ۱۴۰۰
شمارگان	: ۷۵۰ جلد
حروفچینی	: گروه انتشارات دایره
لیتوگرافی	: فیلم گرافیک
چاپ	: میران
صحافی	: نوری
شابک جلد دوم	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۲۲-۶۱-۱
شابک دوره	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۲۲-۶۲-۸

نشر دایره: تهران، خیابان ولیعصر، ایستگاه توانیر، کوچه پله هفتم، پلاک ۱

تلفن: ۸۸۱۷۹۲۴۰ و ۰۹۱۲۱۲۲۱۴۴۲

صندوق پستی ۱۵۷۴۵-۳۹۶

www.dayerehgroup.com

در اینستاگرام نیز همراه ما باشید: nashredayereh

شاپوری، عباس (۱۳۰۲-۱۳۸۴) (šāpuri, abbās)

«عباس شاپوری در سال ۱۳۰۲ در تهران بدنیا آمد. پدرش با نواختن سه‌تار آشنا بود و با اساتید موسیقی زمان خود معاشرت داشت. محیط مساعد خانوادگی او را به فراگیری موسیقی علاقمند ساخت. نخستین استاد موسیقی او حسین‌خان هنگ‌آفرین بود. پس از آشنایی مقدماتی با نواختن ویولن نزد اسماعیل زرین‌فر، علی مستوفی و حسین یاحقی می‌رود او از محضر آنها بهره‌های زیادی می‌برد. استاد بعدی او ابوالحسن خان صبا بود. عباس شاپوری همکاری خودش را با رادیو در سال ۱۳۲۱ آغاز می‌کند و آهنگ‌های دلنشینی برای خوانندگانی چون روح‌بخش، قوامی، جبلی و ناصر مسعودی می‌سازد. پس از آشنایی با یکی از شاگردانش و آموزش موسیقی به او با یکدیگر ازدواج می‌کنند و برای ایشان که به پوران شاپوری شهرت پیدا کرد بیش از یکصد ترانه می‌سازد که همه آنها در زمان خود باعث شهرت و محبوبیت این زوج هنری می‌گردد. مدت این همکاری هفت سال بوده است.

عباس شاپوری علاوه بر همکاری در برنامه گلها رهبر ارکستر شماره ۴ رادیو نیز بود. او در نواختن سه‌تار، تار و ستور نیز مهارت داشت ولی معروفیت او به خاطر آهنگسازی و نوازندگی ویولن بود. نامبرده هم‌زمان با یادگیری نوازندگی ویولن ساختن این ساز را فراگرفت. «ماهنامه موسیقی مقام، شماره ۳۳، تیر و مرداد ۱۳۸۵

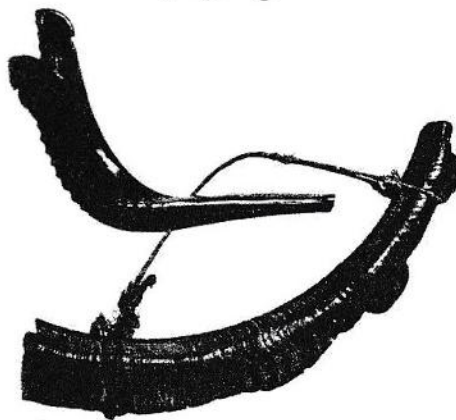
شاخ، شاخ نفیر (šâx, šâx-e-nafir)

نخستین و ابتدائی‌ترین ساز بادی همین بوق‌ها یا نفیرهاست که از شاخ حیوانات

تهیه می‌شده است و یکی از موارد استعمال آن اعلام خبر بوده است. شاخ‌هایی که برای اعلام خبر برگزیده شده، رفته رفته تکمیل گشته و به منزله یک آلت موسیقی رزمی بنام «بوق شاخی» (با زبانه و بی‌زبانه با سوراخ و بی‌سوراخ جنبی) در پیکارها مورد استفاده قرار گرفته است. به تدریج شاخ مضاعف نیز ساخته شد و نامش را «دوشاخی» یا «دوشاخه» نهادند. در سندبادنامه آمده است:

تنش بخاید شاخ دو شاخه ناهید زهش بمالد گوش دو گوشه بهرام
 وقتی در ادوار بعد درویشان و معرکه گیران ازین شاخ‌ها به جای نفیر (برای جمع کردن مردم به دور خود و معرکه گرفتن) استفاده کردند، آن را «شاخ نفیر» نام نهادند. ملاح، موسیقی نظامی.
 به «بوق» نیز نگاه کنید.

شاخ، شاخ نفیر

(šâxe)

شاخه

به «پایه» نگاه کنید.

(šâd-bâd)

شادباد

یکی شاد باد و دگر نوش باد
 (سوزی سمرقندی)

دو خانه نوای چکاوک ز نسیم

حرف «ش» / ۸۰۹

«پرده‌ای است از موسیقی» فرهنگ معین
علی سامی در کتاب تمدن ساسانی جلد اول «شادباد» را به عنوان یکی از الحان
موسیقی قدیم ایران ذکر کرده است.

(šâdor-vân-morvârid)

شادروان مروارید

فرهنگ‌های برهان قاطع و آندراج آن را لحن دوازدهم و نظامی آن را لحن چهارم
از الحان سی‌گانه باربد دانسته‌اند.

«نام لحن دوازدهم از سی لحن باربد جهرمی فارسی که بزرگ دربار و مطرب
خاص خسروپرویز بود. روزی در زیر شادروان خسرو این لحن بست و خسرو به
عنوان جایزه مروارید بر او ریخت. نظامی گوید:

چو شادروان مروارید گفتی لبش گفتی که مروارید سفتی

امیرخسرو دهلوی گفته:

چو شادروان مروارید خواندند چو مرواریدها بر وی فشاندند»

(فرهنگ آندراج)

«نام لحن دوازدهم است از سی لحن باربد و آن اول شادروان نام داشت بواسطه
این که در زیر شادروان این تصنیف را ساخته بود. روزی باربد همین تصنیف را
به جهت خسرو می‌نواخت. خسرو را بسیار خوش آمد و فرمود طبقی مروارید بر
سر باربد نثار کردند بعد از آن شادروان مروارید نام نهاد.» فرهنگ برهان قاطع

(šâd-vard)

شادورد

«نام گنج هفتم است از هشت گنج خسروپرویز و نام پرده موسیقی نیز هست.»
فرهنگ آندراج

دگر گنج بد شادورد بزرگ که گویند رامشگران سترگ

(فردوسی)

«پرده‌ای از موسیقی قدیم» فرهنگ معین

(šâdiyâne)

شادیانه

«آن را عرب «ثقیل الرمل» گوید و در عرف فارسی «شادیانه» گویند و چون ازین

۸۱۰ / فرهنگ جامع موسیقی ایرانی

دور فاصله دوم و دو سبب که یلی آن است به سببی و زمان سادسی عوض سازند آن را چهار ضرب گویند.» رساله موسیقی بنایی

شاشک (šâšak)
«شاشک تیهو باشد و آن جانوری است شبیه به کبک لیکن از آن کوچکتر می‌شود و رباب را نیز گویند و آن سازی است معروف و مشهور.» فرهنگ آندراج به «شیشم» نیز نگاه کنید.

شاشنگ (šâšang)
«شاشنگ بر وزن آهنگ. رباب را نیز گویند و آن سازی است معروف و به معنی تیهو نیز آمده است.» فرهنگ آندراج

شاعر (šâ'er)
به «لوری» نگاه کنید.

شاعری (شائر) (šâ'eri)
«موسیقی دانان بلوچ راویان تاریخ بلوچ‌اند. رویدادهای قهرمانی، پیکارها، زندگی سرداران غیرتمند بلوچ که مدافعان حق و ایمان بوده‌اند همه توسط این خوانندگان یا شاعران بازگو می‌شود.

شاعری به لفظ محل برای داستان سرانی و حماسه‌خوانی به کار می‌رود. شاعر کسی را گویند که رویدادهای قهرمانی و ملی را با آواز باز گو کنند. این‌ها خوانندگان قدیمی و معتبرند که پشت در پشت کارشان شاعری بوده است. شعر باقیچک و تنبورک همراهی می‌شود.» حسینعلی بیهقی - فصلنامه هنر شماره دهم سال ۱۳۶۴

شان حمه کی (šân-hame-ki)
نام یکی از نغمات موسیقی تنبور در منطقه کرمانشاهان است.

شانه جنبانه (šâne-jonbâne)
«در این جا یکبار دیگر نشانه‌ای از رقص یا جنباندن شانه در این قطعه می‌بینیم.

حرف «ش» / ۸۱۱

اصل آن بدون شک از رنگی است که با سرنا نواخته می‌شود اما با سبکی که تمام امکانات یک قطعه ضربی با چهارضربی تند را به کار می‌گیرد و به خوبی با روحیه تنبور سازگار است. شانه جنبانه چندان متداول نیست هرچند که نام آن در ردیف موسیقی مقدس اهل حق ثبت شده است و به دلیل تندای جذب‌کننده‌اش به طور خاصی برای قسمت آخر جمع ذکر مناسب است. «ژان دورینگ، ۱۳۷۸، موسیقی و عرفان - سنت اهل حق

(šâne-šaki)

شانه‌شکی

به «سنگین سما» نگاه کنید.

(šavarak)

شاوَرک

نام آوازی است که آن را «نیشابورک» نیز گفته‌اند. امام شوشتری - ایران گاهواره دانش و هنر

(šâh-ebrâhimi, amrollâh)

شاه ابراهیمی، امرالله

«آقاسید امرالله شاه ابراهیمی فرزند آقاسید لطف‌الله شاه ابراهیمی نوازنده بزرگ تنبور حقانی در حوزه صحنه کرمانشاه است. او از بزرگ‌ترین تنبورنوازان کرمانشاه است و سال‌هاست که به تعلیم و تربیت شاگردان بسیاری همت گماشته است. آقاسید امرالله شاه ابراهیمی برای نخستین بار در سال ۱۳۵۳ گروه تنبورنوازان را متشکل از شاگردانش در صحنه کرمانشاه تشکیل داد. این گروه در سال ۱۳۵۴ به همراهی نامبرده نخستین گروه نوازی تنبور را در تالار رودکی به روی صحنه آورد. چندی بعد این گروه قطعاتی از او را همراه با غزلیاتی از مولانا و عراقی در جشن فرهنگ و هنر اصفهان اجرا کرد. در سال ۱۳۵۸ این گروه با ترکیبی جدید در مرکز حفظ و اشاعه موسیقی کرمانشاه فعالیت خود را ادامه داد. بسیاری از نوازندگان مطرح تنبور از شاگردان نامبرده می‌باشند. ایشان علاوه بر تسلط در اجرای نغمات ویژه تنبور، به ردیف‌های موسیقی سنتی و سازسه‌تار نیز آشنایی دارد. وی در جشنواره «هفت‌اورنگ» که به همت حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی در سال ۱۳۷۰ در تهران برگزار شد حضور داشت.» درویشی، محمدرضا، ۱۳۷۰، هفت‌اورنگ.

نوار و سی‌دی تنبورنوازی نامبرده به نام «سماع» که توسط مؤسسه فرهنگی - هنری ماهر منتشر شده است حاوی «مقام‌های باستانی تنبور» منطقه صحنه کرمانشاه است.

نشر دایره

COMPREHENSIVE CULTURE OF IRANIAN MUSIC

فرهنگ جامع موسیقی ایرانی نخستین بار در سال ۱۳۷۶ توسط سازمان میراث فرهنگی کشور در یک جلد و سپس برای بار دوم توسط نشر گندمان و با همکاری نشر دایره در سال ۱۳۸۶ به صورت دو جلدی منتشر گردید و این اثر در اولین دوره کتاب فصل جمهوری اسلامی ایران در پاییز ۱۳۸۶ به عنوان کتاب برگزیده انتخاب و مولف آن نیز مورد تقدیر قرار گرفت.

مجموعه‌ای که هم اکنون پیش روی شماست با تجدید نظر کلی، ویراست و افزوده‌های جدید بالغ بر ۴۰۰ صفحه و بروز رسانی مطالب پیشین (سال ۱۳۸۶) در دو جلد توسط نشر دایره چاپ و به دستداران و علاقه‌مندان موسیقی ایرانی تقدیم می‌گردد.

تهران - صندوق پستی ۳۹۶-۱۵۷۴۵
www.dayerehgroup.com
nashredayereh